

SECȚIUNEA VI: CARPE SCIENTIAM: EVOLUȚIA ȘTIINȚELOR SOCIALE ȘI UMANITARE ÎN ECONOMIA CUNOAȘTERII

UNELE ASPECTE ALE CRIMINALITĂȚII FEMININE DIN PERSPECTIVA STUDIULUI DE CAZ

DJULIETA VASILOI,
lector universitar,
Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată,
R. Moldova, Chișinău,
0Str. Voluntarilor 8/3
Tel:022 47 04 18; e-mail: criminology_md@mail.ru

REZUMAT

Actualitatea și importanța problemei abordate rezidă din necesitatea redresării stării de lucruri existente în acesta perioadă complicată de transformări sociale de anvergură, de care au profitat elementele criminale. Studiul de criminologie a determinat apariția curiozității despre femeile infractoare, deoarece prezența acestora este din ce în ce mai des semnalată în domenii care anterior aparțineau doar bărbaților: participarea la activitatea unor grupuri criminale organizate, atacuri armate, trafic de ființe umane și de droguri etc.

Scopul lucrării constă în efectuarea unor cercetări științifice ample juridice, criminologice și istorice ale criminalității feminine în vederea găsirii unor răspunsuri la următoarele întrebări: Sunt femeile și bărbații la fel de predispuși să comită infracțiuni? Sunt infracțiunile comise de femei diferite? Își asumă femeile mai degrabă rolul de instigator decât pe cel de autor în comiterea infracțiunilor? Este sistemul justiției penale mai îngăduitor cu femeile, sunt autoritățile mai puțin dispuse să le aresteze, să le sancționeze și să le priveze de libertate? Este delincvența în rândul femeilor o problemă a societății de astăzi? Care sunt formele de manifestare ale criminalității feminine? Care sunt metodele de prevenire ale acestui fenomen?

Metode. Caracterul complex și interdisciplinar al studiului determină diversitatea metodelor, procedeele și tehnicilor utilizate: 1) metode științifice generale (sistematică, istorică, modelare, metoda matematică etc.); 2) metode ale științelor concrete (metoda sociologică, statistică, psihologică, juridică etc.); 3) tehnici de colectarea a datelor (chestionarul, interviul, tehnici de colectare a datelor din documente etc.); 4) tehnici de prelucrare a datelor (calculul statistic, legăturilor corelative, comparațiilor, întocmirea graficelor, diagramelor etc.).

Rezultate obținute. Demersul nostru a constat în analiza criminologică a datelor cuprinse în dosarele femeilor condamnate definitiv de către instanțele de judecată cu scopul de a identifica formele de manifestare ale criminalității feminine rezultate din activitatea instanțelor judecătorești și a caracteristicilor femeilor condamnate, în vederea elaborării unei strategii de prevenire și control a criminalității feminine. Rezultatele obținute pot fi aplicate la precizarea și concretizarea unor concepte tratate insuficient în jurisprudență, psihologie și criminologie cu privire la crimele comise de femei, la modificarea legislației ce vizează acest subiect.

Cuvinte – cheie: infracțiune, criminalitate feminină, răspundere penală, violență, penitenciar.

RESUME

The actuality and importance of the problem addressed lies in the need to restore the state of affairs in this period, complicated by far-reaching social transformations that have benefited from the criminal elements. The study of criminology has led to the emergence of curiosity about criminal women, as their presence is more and more often reported in areas previously belonging to men: participation in the activity of organized criminal groups, armed attacks, trafficking in human beings and drugs etc.

The purpose of the paper is to carry out extensive legal, criminological and historical scientific research into female crime in order to find answers to the following questions: Are women and men equally likely to commit crimes? Are the offenses committed by different women? Does women rather assume the role of instigator than the author of committing crimes? Is the criminal justice system more tolerant with women, are the authorities less willing to arrest, sanction and

deprive them of freedom? Is delinquency among women a problem of today's society? What are the forms of manifestation of feminine crime? What are the methods of preventing this phenomenon?

Methods. *The complex and interdisciplinary character of the study determines the diversity of methods, procedures and techniques used: 1) general scientific methods (systematic, historical, modeling, mathematical method, etc.); 2) methods of concrete sciences (sociological, statistical, psychological, legal, etc.); 3) data collection techniques (questionnaire, interview, data collection techniques in documents, etc.); 4) data processing techniques (statistical calculations, correlative links, comparisons, graphs, charts, etc.).*

Obtained results. *Our approach consisted in the criminological analysis of the data contained in the files of women finally convicted by the courts in order to identify the forms of manifestation of female crime resulting from the activity of the courts and the characteristics of the convicted women in order to develop a prevention strategy and control of female crime. The results obtained can be applied to the specification and implementation of some concepts insufficiently dealt with in jurisprudence, psychology and criminology regarding the crimes committed by women, in the modification of the legislation on this subject.*

Key words: crime, female crime, criminal liability, violence, penitentiary.

JEL CLASIFICATION: K 14.

Criminalitatea feminină, a fost considerată până în prezent un fenomen fără prea mare importanță pentru a atrage atenția specialiștilor, din motiv că o perioadă îndelungată femeile au fost considerate incapabile de a săvârși crime. Infracțiunile în rândul femeilor nu au fost considerate o problemă socială serioasă (cu excepția celor ce practicau prostituția) și nu au pus problema de violență în penitenciare, de aceea criminalitatea feminină a fost rar studiată

Studiul dat vizează femeile aflate în detenție la Penitenciarul nr. 7 de la Rusca și face o încercare de a stabili, conexiunea între fenomenul violenței asupra femeilor și infracțiunile săvârșite de către acestea, precum și impactul violenței în familie și a detenției asupra percepțiilor femeilor privind trecutul, prezentul și viitorul lor. Studiul analizează modul în care violența exercitată asupra femeilor a condiționat săvârșirea de către acestea a infracțiunilor cu caracter violent, cum sunt omorul, violența în familie, vătămări corporale grave și altele.

O analiză a crimei femeilor este o tendință importantă în studiul determinismului criminal. Pe de o parte, acest studiu face posibilă înțelegerea modului în care predispozițiile biologice (în special, sexul unei persoane) afectează tendința spre comportamentul criminal. Pe de altă parte, nu ar trebui să uităm că femeile sunt principalul subiect al educației tinerei generații, indiferent dacă este sau nu de bună voie. Încriminarea jumătății feminine a omenirii va afecta în mod inevitabil toate procesele sociale. În consecință, prevenirea criminalității în rândul femeilor are nu numai o importanță umanitară mare (protecția sexului mai slab de înfrângerea de către crime), ci și semnificația universală.

Având în vedere complexitatea subiectului, au fost aplicate metoda interviului și metoda anchetei. Culegerea datelor pe teren a fost realizată în luna iunie a anului 2017. Prin intermediul metodei anchetei, din numărul total de 377 deținute, 221 femei sau 59% și-au exprimat acordul de a completa chestionarul. Refuzul celorlalte deținute de a participa la cercetare prin completarea chestionarului a fost argumentat, în general, prin lipsa încrederii în schimbare pe care această cercetare ar putea să o producă.

Analiza situației statistice a femeilor din penitenciar la data de 30 iunie 2017 arată că, 56% din femeile condamnate au săvârșit infracțiuni deosebit de grave, 21% - infracțiuni grave, 19% - infracțiuni excepțional de grave, 4% - infracțiuni mai puțin grave și mai puțin de 1% - infracțiuni ușoare. Cele mai frecvente infracțiuni comise de femei (38% din total) sunt cele contra vieții și sănătății persoanei, (21% din total) contra patrimoniului, (15% din total) contra familiei și minorilor, (6% din total) infracțiunile prevăzute de art. 217-219 și (4% din total) proxenetismul.

Interesant este faptul că, din vane motive nici o persoană nu era condamnată pentru infracțiunea prevăzută de art. 147 Cod Penal al R.M., pruncuciderea, care de fapt nu este o infracțiune rară în țara noastră și în majoritatea statelor lumii este considerată un pericol social sporit, pentru că se referă la viața persoanei fizice ca valoare socială supremă. Este important să înțelegem ce stă la baza acestui fenomen. Sărăcia, tulburările psihice, inumanitatea, degradarea?

Totuși, la origine stă – lipsa de educație, inclusiv lipsa educației pentru sănătate și a celei sexuale. Lipsa acestora în curricula școlară, lipsa comunicării în familie pe subiecte de pubertate, parentalitate, poate genera cazuri de pruncucidere sau, abandonul nou-născuților.

Conform chestionarelor, vârsta medie la care femeile au săvârșit infracțiuni este de 38 ani, tot aici putem menționa că 64% din femeile condamnate sunt infractoare primare, 12% sunt condamnate a doua oară iar 24% sunt condamnate a treia oară sau mai mult. Rezultă că, în general femeile se hotărăsc greu să comită infracțiuni, dar atunci când o fac, își duc intenția până la capăt, cum sunt cazurile de violență în familie soldate cu deces.

Deși tipul recidivist predomină printre bărbați, se întâlnesc femei cu comportament recidivist, studiile demonstrând și tendințe de creștere a infracțiunilor comise de acestea [9, p. 161].

Astfel, femeile care au avut probleme cu justiția, asemeni bărbaților, au provenit din medii sociale cu probleme de ordin economic, educațional, moral. De asemenea asupra indicilor crimelor comise atât de femei, cât și de bărbați, influențează aceiași factori sociali, astfel încât nivelul criminalității feminine crește și se micșorează o dată cu cel al criminalității masculine, singura diferență constând în unele cauze de ordin psihologic și fizic.

Din interviuri desprindem că actele de violență devin sistematice și sunt precedate de cele mai dese ori de consumul de alcool de către agresor, 37% din femeile chestionate au recunoscut că au consumat alcool anterior comiterii infracțiunii. La întrebarea din chestionar despre motivul săvârșirii infracțiunii, 98 dintre femeile chestionate, sau 44% afirmă că au fost victime ale violenței până a ajunge în penitenciar.

Când femeile sunt agresate, la ele intervine stresul post-traumatic, descris în literatura de specialitate ca retrăirea permanentă a fricii intense, manifestarea hiper-vigilenței, respingerea suportului venit din exterior și săvârșirea infracțiunilor.

Abuzul și expunerea la mediul incontrolabil de stres reprezintă precursori ai problemelor de comportament al femeilor infractoare. Orice disfuncție în mecanismele de depășire a stresului pot accentua ulterior efectele negative ale traumelor suferite în copilărie și ale victimizării. Cu alte cuvinte, femeile care au săvârșit infracțiuni nu doar au trecut prin experiența victimizării, ci și au capacități mai limitate de a face față factorilor de stres, sporind, astfel, considerabil efectele acestora [9, p. 161].

Conform datelor din chestionare, victima a provocat săvârșire infracțiunii în 112 cazuri și în 82 cazuri sexul victimei a fost masculin. Așadar, criminologia studiază vinovăția victimei, ca una din verigile sistemului cauzal al infracțiunii, care se manifestă atât prin comportamentul ei provocator - circumstanță ce influențează asupra inovației și răspunderii subiectului infracțiunii, cât și prin comportamentul ușuratic, neatent, riscant sau neprevăzător al persoanei vătămate. Cercetarea victimologică a vinovăției reprezintă cheia soluționării cauzalității criminalității și clarificării mecanismului, comportamentului infracțional [7, p. 29].

Violența fizică este descrisă ca pălmuire, împingere, bruscare, tragere de păr, lovire cu pumnul, lovirea cu piciorul, amenințarea cu obiecte periculoase (cuțit, topor), fracturarea de oase. Violența psihologică este relatată ca fiind exprimată prin insultare, subapreciere, umilire în prezența altor persoane, intimidare intenționată, amenințare verbală. Violența economică comisă de soț/concubin presupune survenirea a cel puțin uneia din următoarele situații: ia banii pe care i-a câștigat femeia; refuză să dea bani suficienți pentru cheltuielile curente ale gospodăriei, profită de faptul că femeia nu are unde pleca. Izolarea socială din partea soțului/concubinului se manifestă prin interzicerea, limitarea întâlnirilor cu prietenii, limitarea vizitelor în familie, insistă mereu să știe unde se află femeia, devine furios dacă femeia vorbește cu un alt bărbat.

Să nu uităm despre faptul că femeile consumatoare de alcool tind să devină dependente de acesta mult mai rapid decât bărbații, de aceea, la femeie constituie un episod aparte dramă alcoolismului, acesta având un caracter secret și este controlat de pudoare și de sentimentul culpabilității, ceea ce îl face să fie un tip de alcoolism solitar. Alcoolismul femeii se grefează pe organizarea nevrotică a personalității. Este vorba de o nevroză situațională a eșecului afectiv sau profesional, singurătății, situației de abandon, situații maritale.

Există două forme de alcoolism la femei și anume:

- forma impulsivă în care pulsunile persoanei caută o satisfacție imediată fiind considerată o conduită alcoolică perversă;
- forma compulsivă care este caracterizată prin anxietate, prin lupta interioară, prin apariția sentimentului de culpabilitate.

Evoluția alcoolismului femeii prezintă și ea anumite caracteristici, fiind vorba de decăderea morală și socială a femeii, întrucât i se neagă statutul său moral și biologic matern, urmată de modificări ale personalității și comportamentelor. Femeia alcoolică este supusă oprobriului social, așa că are două alternative: stoparea impregnării, deci renunțarea la alcool sau eșuarea moral-socială, cu toate consecințele sale dramatice. Formele patologice ale alcoolismului atât la femeie cât și la bărbat sunt psihozele alcoolice. Alcoolul are efecte și asupra sistemului nervos, el fiind cel mai frecvent factor de declanșare a comportamentelor agresive.

Impactul detenției asupra familiei femeii condamnate

Impactul detenției este resimțit dureros de copiii deținuților. Analiza datelor cantitative a relevat faptul că pe cele 221 de deținute care au completat chestionarul, 136 copii cu vârsta de până la 16 ani, le așteaptă acasă. Femeile vorbesc despre situațiile în care copiii lor au suferit în școală, în comunitate, din cauza statutului de deținută a mamei, dar și despre acele griji care și le fac privind prezentul și viitorul copiilor lor. Menționez că, conform chestionarelor, aproximativ 90% din femeile chestionate au un loc de trai stabil.

Copiii sunt discriminați din cauza detenției mamei și cresc fără dragoste maternă. Fiind separați de mamă, ei adoptă un comportament negativ. Recomandarea psihologilor în acest sens este de a menține legătura părinților aflați în detenție cu copiii lor. Femeile deținute sunt îngrijorate de faptul că nu sunt aproape de copiii lor atunci când aceștia au nevoie. Intervievatele sunt conștiente de importanța îngrijirii, educației materne, importanța comunicării care contribuie la dezvoltarea armonioasă a copilului. În penitenciar se permite aflarea copiilor până la 3 ani cu mamele lor, iar la momentul studiului în cauză, aceștia erau 8 și li se acorda totul necesar inclusiv asistență medicală.

Studiile demonstrează că copiii femeilor condamnate (sau a părinților condamnați) sunt supuși unui risc de detenție în viitor, deoarece aceștia, în cele mai multe cazuri, sunt crescuți în orfelinate sau de către bunici. Atunci când vorbesc despre familia lor, majoritatea deținuților vorbesc despre copiii și părinții lor. În aprecierile pe care le regăsim, noțiunea de familie începe a fi explicată prin cuvântul *tot*. *Tot* – adică un întreg univers de care la moment sunt parțial lipsite, *tot* fiind format din părți *ea* și cei *dragi*. Din interviurile realizate reiese că dacă nu ai pe cineva drag care să fie după zidurile penitenciarului, este foarte greu să supraviețuiești în penitenciar. Gândul că cineva este acolo, că se gândește la ea, că o așteaptă, cu care comunică și pentru care simte că este importantă, o face pe femeie să treacă mai ușor prin momentele negative. O lecție învățată este înțelegerea valorii familiei.

Deținutele care nu au susținere din partea părinților, fraților, copiilor percep negativ familia. Deținutele vorbesc direct despre faptul că familiile s-au dezis de ele și că ele nu mențin relațiile cu nimeni dintre membrii familiei. La întrebarea despre felul în care își percep familia nu urmează răspunsuri desfășurate. Deseori, deținutele se rezumă la un simplu „Nu știu”.

Cu toate acestea, câteva dintre femeile intervievate și-au exprimat siguranța că în viitor vor avea susținere de la cei dragi, că se vor descurca, deoarece au conștientizat că au greșit. Unele femei condamnate relatează despre cursurile la care au mers în penitenciar și speră că cunoștințele obținute le vor fi de ajutor. Altele leagă viitorul de ceea ce își propun să realizeze pe viitor, cum ar fi studiile, familia, serviciul, prieteni noi etc.

La întrebarea din chestionar dacă au regrete față de fapta comisă, 196 dintre femeile chestionate, sau 89%, au răspuns afirmativ, iar răspunsurile negative presupun nerecunoașterea săvârșirii infracțiunii.

Conform chestionarelor, 30 de femei nu au studii, 58 au studii primare, 47 au studii gimnaziale, 16 au studii liceale, 44 au studii profesionale și 26 au studii superioare.

Conform datelor din chestionare, 139 de femei au săvârșit infracțiunile singure iar 103 nu. Analizând Anexa nr. 14 cu privire la posibilitatea de a munci, rezultă că, 97% din femeile condamnate sunt apte de muncă, doar 43% sunt muncitoare, 49% sunt țărănci, 6% sunt șomere, 1% sunt funcționare și 1% sunt pensionare.

Majoritatea femeilor chestionate spun că nu se respectă drepturile omului în cadrul procesului penal. Considerăm necesară abordarea subiectului percepției procesului penal de către femeile condamnate, dat fiind faptul că acestea au participat la toate etapele acestuia: urmărirea penală, judecarea cauzei, executarea sentinței de condamnare.

Procesul penal a fost o parte decisivă și o etapă importantă a vieții lor. În cadrul interviurilor individuale desfășurate, referindu-se la procesul penal, în general, și activitatea instituțiilor care asigură desfășurarea acestuia, în special, femeile deținute intervievate au enunțat o serie de neajunsuri. Unele dintre acestea se referă la lipsa obiectivității și corupție în sectorul justiției.

Aspectele negative, care reies din interviuri se referă la cazurile când față de agresor nu se întreprinde nici o măsură, când el revine în familie și continuă comportamentul violent, cât și la cazuri când colaboratorul poliției este persoana care manifestă violență față de femeie în cadrul urmăririi penale. Femeile intervievate au menționat faptul că în cadrul procesului penal procurorii au manifestat sentiment de milă, iar comunicarea a fost bună datorită faptului că intervievata s-a prezentat la timp la ședințele de judecată.

Potrivit femeilor condamnate, calificarea incorectă a infracțiunilor este, în mare parte, cauzată de timp limitat și luarea în grabă a unor hotărâri judecătorești care le lipsesc pe femei de tot de ce s-ar putea bucura aflându-se la libertate – le fură viața. În cazul femeilor care sunt condamnate pentru violență domestică sau omor, întrebările formulate de către deținute au fost: De ce nu se ia în calcul legitima apărare? De ce judecătorul nu a luat în calcul violența manifestată față de femeie de-a lungul anilor de către victimă? Cum de procurorul, judecătorul, anchetatorul nu a observat că aceste femei sunt mutilate, deformate în urma violenței manifestate asupra ei de către victimă? Reflecțiile femeilor condamnate despre percepția lor privind activitatea apărătorilor, colaboratorilor poliției, procurorilor și judecătorilor nu fac altceva decât să confirme faptul că, per general, reprezentanții profesiilor enumerate mai sus se ghidează în activitatea lor de valori precum sunt integritatea și profesionalismul.

CONCLUZIE

În cadrul interviurilor deținutele fac referință atât la aspectele pozitive, cât și la cele negative vizând relațiile lor cu colaboratorii penitenciarului. S-a constatat că intervievatele care au un loc de muncă în penitenciar apreciază pozitiv relațiile lor cu angajații, indicând absența conflictelor cu aceștia. Relațiile sunt descrise pozitiv și de către mamele aflate în detenție și care au în grija lor pe teritoriul penitenciarului copii până la vârsta de 3 ani, care au menționat că sunt susținute la necesitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bejan O., Bujor V., Interes și crimă, Chișinău: [s. n.], 2004, 192p.
2. Bejan O., Explicație criminologică a comportamentului criminal, Chișinău: Ericon , 2009, 136p.
3. Broidy L., Agnew R., Gender and Crime: A General Strain Theory Perspective, Journal of Research in Crime and Delinquency 1997, p. 278-281
4. Bujor V., Miron I., Violența: abordare socio-criminologică a problemei. Revista de criminologie, drept penal și criminalistică. nr. 3-4, Chișinău, 2004, 55 p.
5. Butnaru Gh., Bujor V., Bejan O., Caracterizare criminologică și juridico-penală a traficului de ființe umane, Chișinău: Ericon, 2008, 160p.
6. Caraman N., Caracteristici tipologice ale personalității femeii criminale, Articol publicat în Revista Națională de Drept Nr. 2, 2016, p. 57-60
7. Gladchi Gh., Determinantele victimologice și mecanismul infracțiunilor de mare violență, Chișinău, 2000, p. 29.
8. Pop T., Curs de criminologie, Cluj: Institutul de Arte Grafice „Ardealul”, 1928, 716p.
9. Zaporojan Igor, Criminalitatea are chip de femeie, Chișinău: Ed. Elan Poligraf, 2000, 161p.